

Napsal uživatel Tomáš Hrubý
Úterý, 03 Březen 2009 04:00

"Co posloucháte, Hrubý?" Tiše jako duch se zjevil za mou židlí kapitán Čermák, mladý, nesmírně ambiciózní lampasák drobného vzrůstu, jedenáct nekonečných měsíců můj přímý velitel, tedy jak bylo zvykem, alespoň domnělý vládce nad každým mým činem a myšlenkou. A už mi sundává sluchátka z uší a těší se, při jaké podvratné činnosti mě právě nachytal. Vzhledem k tomu, že slyší totéž, co před minutou já, je mi jeho otázka spíš příležitostí k osvětě a snažím se odpovědět po pravdě. "Vlastně nevím, asi Pepu Streichela." Pásek mám půjčený chvíli a ještě jsem ho nestačil naposlouchat a navíc je strašlivě zašuměný. A taky mi chybí dnešní poslechohodiny. Fakt si nejsem jistý. "To je ten Ostravák," dodávám ještě, protože mám najednou pocit, že důstojník Československé lidové armády nemůže tušit, co to je Pepa Streichel, a tak mu chci - trochu nelogicky - pomoci zeměpisem. Ale to už mně kapitán Čermák hledí upřeně a pátravě do očí - jak ho určitě naučili na hodinách marxistické vojenské psychologie, nebo jak se ty předměty jmenovaly - a střelí po mně nekompromisním dotazem: "A není to spíš tenhle Kryl? Ten je přece taky někde tam odtud, ne?" Už si nepamatuji, co jsem odpověděl, asi jsem

s nervózním úsměvem vrtěl hlavou. Zato výrok kapitána Čermáka se v naší partičce několika absolventů, kteří si po večerech a víkendech zpříjemňovali vojenskou pakárnu poslechem pásků s písničkáři, pásků tajně přivážených z domova a schovávaných na bizarních místech, stal vysloveně hvězdným. Od té chvíle jsme poslouchali zásadně například Kryla Hutku, Kryla Nohavicu, Kryla Plíhala a někdy taky Kryla Kryla. Omlouvám se všem, pro které není předchozí odstavec dosti důstojným úvodem článku k patnáctiletému výročí předčasné smrti Karla Kryla. Nemá být trapným pochechtáváním ve stylu "ta vojna byla ale sranda" (nebyla). Jenom jsem se pokusil dostat svému osobnímu pravidlu: v článku tohoto typu by neměly být pouze všeobecně platné a dostupné informace, ale i nějaká osobní vzpomínka. A to je v případě mě a Karla Kryla problém: bohužel jsme se nikdy nepotkali. Dokonce ani v posledních čtyřech letech jeho života, kdy střídavě pobýval v Čechách a v Bavorsku, jsem nebyl na jeho koncertě. Možná mě hned po Listopadu trochu odrazovaly davy obdivovatelů, v posledních letech svého života naopak Kryl vystupoval velmi zřídk. Silnou vzpomínku mám na koncert v Lucerně nazvaný *Jedna židle přebývá*, kde k počtě Karlu Krylovi zahrálo v dubnu 1994 sedmnáct písničkářů; jsem si vědom toho, že byl součástí podivného vládnoucího kultu smrti, kdy teprve mrtvý umělec začne zajímat své publikum, ale přesto na ten večer dodnes dojatě vzpomínám. Tolik písničkářů se nesešlo dlouho předtím ani potom, byli tam Šafránisti, underground i držitelé Porty, písničkáři z Česka, Slovenska i z exilu, písničkáři marginální i umělecké špičky, ti všichni spojeni silou ducha Karla Kryla vytvořili silný a působivý večer k jeho počtě.

Ale když už se pouštím do ne-zcela-osobních vzpomínek na Karla Kryla, začnu od těch nejstarších. Velmi záhy, v dětském věku, jsem byl seznámen s existencí alba

Bratříčku, zavírej vrátka

i písniček jako

Král a klaun

,
Píseň Neznámého vojína

,
Salome

,
Anděl
nebo titulního
Bratříčka

. Tohle všechno jsem slyšel a znal v době, kdy jsem ještě netušil nic o existenci slova folk, natož o muzice, která se pod ním skrývá. Když táta ladil Svobodnou Evropu, občas jsem toho tajuplně mýtického Kryla i zaslechl. Zaslechl mluvit; při písničkách obvykle už příslušní činitelé zapnuli rušičku. Až někdy na gymnáziu jsem se dostal k skladbám z

Rakoviny

a
Maškar

, na vysoké ke

Karavaně mraků

. A pak už jsem viděl KK, tak jako celý národ, stát v Listopadu na balkóně s Karlem Gottem a zpívat československou hymnu. (Karel Kryl údajně později velmi litoval, že se k tomuhle gestu "propůjčil"; já jsem dodnes přesvědčen, že bez ohledu na pozdější vývoj právě tento moment patřil k té líbeznější tváři sametového převratu v roce 1989.)

Mezitím jsem se z náhle dostupných pramenů dozvídal podrobnosti o kdysi tajuplném a mýtickém: třeba známou historku z kroměřížského dětství, jak byl Karel sražen učitelkou ze schodů poté, co odmítl členství v Pionýru. Detaily ze studií v Bechyni i z pozdějšího stěhování za prací do Teplic, Olomouce, zpět do Nového Jičína, Ostravy (opravdu chvilku pracoval i tam) a Prahy. Střípky z mnichovského exilu (odešel v září 1969), ze kterých vyplývalo, že zvládal vyhnanství snáze než řada jeho kolegů, ale nikoli bez problémů a bez stesku.

A taky jsem lépe poznával jeho repertoár. Dlouhá léta jsem byl totiž přesvědčen, že Kryl je zcela typický a stoprocentní protestsonger: schopností kreslit chmurné krajiny ducha (

Veličenstvo Kat, Pasážová revolta

), častým zaměřením na témata válečná/protiválečná nebo vojácká/protivojácká (

Píseň Neznámého vojína

,
Lásko

) nebo všelijakými více či méně veselými jízlivostmi (skoro celá

Karavana mraků

). Dlouho jsem netušil nic o jeho pokoře, nepřipouštěl jsem si jeho něhu, nevěděl nic o jeho křesťanské víře (

Děkuji

,
Gloria

,
Lilie

). Pozvolna jsem také přicházel na chuť některým momentům: zatímco dříve mě někdy

Napsal uživatel Tomáš Hrubý
Úterý, 03 Březen 2009 04:00

popouzel některými zaumnými a - dle mého - samoúčelnými rýmy a některé jeho sloky jsem považoval za nepřipustné uzurpování obsahu formou, nyní jsem víc a víc cenil nenapodobitelnou a velkolepou hru s češtinou, těšil se z jeho originálních rýmů a obdivoval vznosnou básnivost některých písní. Jenže současně kolem svištěla 90. léta: páchala hloupostí, Karel Kryl reagoval na ně a já zase na jeho nové písně a (častěji) výroky - bohužel dost často téměř stejně jako dobové veřejné, či chcete-li masmediální mínění: "Ach, ten Karel Kryl, takový zasloužilý bojovník proti komunismu, ale to, jak se vyjadřuje k současnosti, je samozřejmě scestné. Ale my se proto na něj nezlobíme a máme s ním trpělivost. Celé je to způsobeno tím, že tu dlouho nežil, a proto téhle zemi vlastně nerozumí?" Připouštím, že Karel Kryl, zraněný koncem jeho milovaného Československa, mohl občas jednat s racionalitou rozzuřené medvědice. Že v některých jednotlivých postřezích mířil vedle. (Například Jirka Černý ho káral za řádek z textu

Timur a jeho parta

"nechceš být Malý Černý vzadu?", řka, že on se nikam dopředu nedral a pokud může konečně svobodně psát a dělat co ho těší, rozhodně nemá pocit, že je vzadu.) Možná mají pravdu ti, kdo tvrdí, že v devadesátém roce očekával nějakou veřejnou funkci a cítil se zneuznaný. (Nikdo ale nepopírá, že později už funkce či prebendy odmítal.) To jsou ale detaily, které nesmějí zastírat zásadní věc: Karel Kryl byl vizionář schopný mnohem pronikavějšího pohledu do budoucnosti, než jeho vrstevníci. Nepřipadá vám snad album Bratříčku, zavírej vrátka (1969) jako z jednoho kusu? Většina jeho písní byla napsána v letech 1965 - 67. Samotná písnička Bratříčku, zavírej vrátka vznikla podle některých "životopisců" 20. srpna 1968, když u táboráku kdesi v moravských horách Karel Kryl údajně sledoval přelétávající vojenská letadla a došlo mu, kolik uhodilo. Jsou ale znalci jeho díla, kteří tvrdí, že Bratříčka - minimálně v "demo verzi" - slyšeli už o několik měsíců dříve. A stejně to bylo i o 20 let později: Kryl cítil ve vzduchu marasmus 90. let v době, kdy my ostatní byli ještě opojeni cinkáním klíčů a prvními svobodnými články v novinách. A mezi "nás ostatní" musím kupodivu zařadit i další písničkáře. (Čestnou výjimku tvoří, myslím, Karel Plíhal se svými porevolučními hříčkami; také jsem jim v té době nerozuměl.) Úroveň jeho tehdejšího psaní můžete posoudit v závěru tohoto článku, kde najdete text jedné z posledních Krylových písní Ostrov pokladů. Kde je tam, prosím vás, ta žlučovitost, jež se pozdnímu Krylovi často předhazuje?

Když 3. března 1994 zemřel Karel Kryl v mnichovské nemocnici na srdeční infarkt, nebylo mu ještě ani 50 let. Nikdy se nedozvíme, o co všechno nás jeho předčasná smrt připravila. Co kdyby už nikdy žádnou písničku nenapsal? Co kdyby se věnoval jen básním? Jen grafice? Jen politickým komentářům? A co když naopak mohl mít své nejlepší album ještě před sebou?

Historie nezná kdyby. Můžeme si připomínat velké dílo, které nám Karel Kryl zanechal. Časopis Rock&Pop vyhlásil v asi nejprestižnější anketě na dané téma Bratříčka Deskou desek - nejlepším albem českého popu (v širším slova smyslu), mezi stovkami dalších kvalitních; myslím, že skutečně není druhá deska, která tolik pohnula vědomím národa. A možná vám to bude divné, ale k obdobnému závěru míří i moje úvodní vojenská historka. Pokud dokonce i komunistický důstojník měl v 80. letech v podvědomí sepnuty pojmy "hlas + kytara" a "Karel Kryl", lze s úlevou konstatovat, že v základech českého folku je zabudováno dílo, na které můžeme být pyšní. Nezapomínejme na to, když se nám tvrdí, že se za svou muziku a její sudičky máme stydět. Nezapomínejme na to, ani když si zoufáme nad běžným mladým středoprouďákem, který soudí, že Morituri te salutant napsal Dan Landa. Důležité jsou základy.

Tam to je.

Ostrov pokladů

(1992)

Jsem zřejmě na hlavu
když o pocty se nervu,
když s proudem neplavu -
a raděj pro Minervu
přepřahám Pegasy.

Jsem zřejmě na mozek,
když hledám před vzlétnutím
k přistání podvozek -
a do vztyku se nutím
s rizikem pro vlasy.

Když místo po Hradu
sám chodím po ulici,
když smím - a nekradu -
jsem zřejmě na palici;
já zůstal pozadu:
hniju si na vesnici.
Rád!

Jsem zřejmě na lebku,
když nechci nové bohy
či lesklou nálepku -
a preferuji nohy
k pohybu po zemi.

Jsem zřejmě na bednu,
když nevím, kolik za to,
když strachem neblednu -
a píšu pro Erato -
byť zase v podzemí.

Napsal uživatel Tomáš Hrubý
Úterý, 03 Březen 2009 04:00

Spláchl jsem dozadu
výhodnou investici.
Lépe žít o hladu,
než zdobit šibenici!
Svůj ostrov pokladů
v domečku na vesnici -
svůj ostrov pokladů
v domečku na hranici -
svůj ostrov pokladů
v exilu za hranicí?? -
mám?